

दृग्दृश्य विवेक

Dr̥g Dr̥śya Viveka

**Over Onderscheid tussen
de Kenner en het Gekende**

SUPPLEMENT

verzen 32-46

DṛgDṛśyaViveka verzen 32-46

Inleiding

In het eerste deel van 31 verzen van DṛgDṛśyaViveka heeft Śaṅkara op beknopte wijze het onderscheid tussen de kenner en het gekende uitgelegd. De kenner is de getuige, onveranderlijk en eeuwig, het gekende illusie, veranderlijk en voorbijgaand. Wanneer echter de getuige zich identificeert met valse opleggingen ervaart deze zich als een individu, de jīva. Met het aangeven van de wijze waarop deze identificatie ongedaan kan worden gemaakt¹ beschrijft Śaṅkara ten slotte de werkelijke aard van de jīva, niet verschillend van Brahman, zijnde de hoogste waarheid².

Zolang echter de jīva deze non-duale staat niet heeft verwerkelijk bevindt hij zich in dualiteit, onderscheid makend tussen het 'ik' en de 'wereld', zowel in de wakende als in de droomstaat. Onderzoek naar wie dat 'ik' is en wat de 'wereld' is vindt plaats in de wakende staat. Het is dan vanzelfsprekend dat de jīva zich afvraagt wie dan de jīva is die in de wakende staat onderzoek doet en wie de dromende jīva. Śaṅkara beantwoordt deze vragen in een supplement op DṛgDṛśyaViveka met 15 toegevoegde verzen, 32 t/m 46.

In deze verzen geeft Śaṅkara uitleg over de aard van de jīva verwijzend naar de drie verschillende waarheidsniveaus waarin de jīva zich manifesteert. Deze waarheidsniveaus zijn *prātibhāsika satya*, *vyāvahārika satya* en *pāramārthika satya*. In *prātibhāsika satya* heeft de jīva illusies, verbeeldingen, dromen enz. die wanneer ze zich voordoen voor werkelijk worden gehouden. Een klassiek voorbeeld is het zien van een slang in een stuk touw. Deze jīva noemt Śaṅkara *prātibhāsika jīva*, ofwel de illusoire jīva. *Vyāvahārika satya* is de wakende staat van het dagelijks leven die de jīva ervaart en voor werkelijk houdt. Hierin wordt tevens de onwerkelijkheid van de ervaringen in *prātibhāsika satya* erkend, zoals 'het was slechts een droom' of 'het is een stuk touw maar geen slang'. Śaṅkara noemt deze jīva de *vyāvahārika* of de 'empirische' (in de wakende staat handelende) jīva.

Kenmerkend voor deze twee illusoire waarheidsniveaus (*prātibhāsika satya* en *vyāvahārika satya*) is de dualiteit, 'ik' en 'de wereld' als gevolg van identificatie van het getuige-bewustzijn, of het intellect, met opleggingen (*upadhi's*). *Pāramārthika satya* staat voor de hoogste of volledige waarheid en onderscheidt zich van de eerste twee door afwezigheid van dualiteit; geen 'ik' en een wereld als van elkaar onafhankelijke entiteiten. Er is noch slang

¹ Onderzoek, gebruik van de rede en meditatie.

² Vers 31.

noch touw, noch 'ik' noch de 'wereld', maar één ondeelbaar, non-duaal bewustzijn. Dat is de werkelijke aard van de jīva, de *jivātman*, of de *pāramārthika jīva*.

Met deze uitleg wordt tevens Śaṅkara's uitspraak in vers 20 van *Brahma-jñānāvalīmālā* over het niet van elkaar verschillend zijn van de jīva en Brahman¹ onderbouwd. Want de jīva die hier bedoeld wordt is de *pāramārthika jīva*, en niet de *vyāvahārika jīva*. Het is ook de *pāramārthika jīva* wiens eenzelvigheid met Brahman in de mahāvākya's wordt verkondigd, zoals 'Gij' in "Dat zijt Gij" (*Tattvamasi*) en 'Ik' in "Ik ben Brahman" (*Ahambrahmāsmi*). De ongeldigheid van deze verklaringen voor de *vyāvahārika jīva* heeft Śaṅkara in de verzen 241-243 e.v. van *Vivekacūḍāmaṇi* uitgelegd.

Ferit Arav, mei 2017

Noot:

De studie van hoofdstuk 18, (*Tat tvam asi*) van Śaṅkara's werk *Upadeśa Sāhasrī* kan van grote betekenis zijn bij het doorgronden van de betekenis van de toegevoegde verzen 32-46.

De aard van wat er in de droomstaat en in de wakende staat ervaren wordt en de aard van diegene die deze staten ervaart, heeft Śaṅkara in zijn korte werk *Pañcikaraṇam* beschreven. In *Pañcikaraṇam Vārtikam* heeft Sureśvarācārya dat in 68 verzen nader uitgelegd.

Ten slotte; bij de vertaling van dit supplement op *DṛgDṛśyaViveka* is voornamelijk gebruik gemaakt van de Engelse vertaling door Swami Nikhilananda.

¹ "Brahman is werkelijk, de wereld is illusie, het individu (jīva) is niet verschillend van Brahman."

In vers 32 zegt Śaṅkara dat de jīva zich in drie waarheidsniveaus van bestaan manifesteert: de *prātibhāsika satya*, *vyāvahārika satya* en *pāramārthika satya*.

अवच्छिन्नश्चिदाभासस्तृतीय स्वप्नकल्पितः ।

विज्ञेयस्त्रिविधो जीवस्तत्रीद्यः पारमार्थिकः ॥ ३२ ॥

avacchinnaścidābhāsaṣṭṛtīya svapnakalpitaḥ |

vijñeyastrividho jīvastatrīdyah pāramārthikaḥ ||32||

avacchinna: begrensd; *cidābhāsaḥ*: onwerkelijke voorstelling van het bewustzijn; *ṣṭṛtīyah*: de derde; *svapnakalpitaḥ*: zoals in dromen ingebeeld; *vijñeyah*: dient te worden gekend; *iti trividhaḥ*: deze drie soorten; *jīva*: belichaamd wezen; *tatra*: onder hen; *ādyaḥ*: de eerste; *pāramārthikaḥ*: (is) de werkelijke aard (van de jīva).

32. De jīva manifesteert zich op drie verschillende wijzen;

De tweede¹ en derde² zijn de begrensde onwerkelijke voorstellingen

Respectievelijk in de wakende staat en in de droomstaat.

Maar de eerste³ is de werkelijke aard van de jīva.

¹ *vyāvahārika jīva*, het individu in de wakende staat. Zie ook toelichting in de inleiding.

² *prātibhāsika jīva*, het individu in de droomstaat en dergelijke. Zie ook toelichting in de inleiding

³ De jīva in deze eerste staat van bewustzijn, de *pāramārthika jīva*, kan hier niet in herkenbare vorm beschreven worden, zoals die in de wakende- en in de droomstaat, omdat hij vrij is van elke vorm van kenmerken of bedekkingen (*upādhi*) en geen object van waarneming is. Zijn aard is puur bewustzijn.

Nu wordt het niet-verschillend van Brahman zijn van de jīva aan de orde gesteld¹.

अवच्छेदः कल्पितः स्यादवच्छेद्यं तु वस्तवम्।
तस्मिन् जीवत्मारोपाद् ब्रह्मत्वं तु स्वभावतः ॥ ३३ ॥

*avacchedaḥ kalpitaḥ syādavacchedyaṁ tu vastavam |
tasmin jīvātmāropād brahmatvaṁ tu svabhāvataḥ ||33||*

avacchedaḥ: begrenzing; *kalpitaḥ syāt*: is denkbeeldig, verondersteld, aangenomen, illusoir; *tu*: maar; *avacchedyaṁ*: wat als begrensd schijnt; *vastavam*: waarin (Brahman); *tasmin*: in dat (Brahman); *jīvātmām*: jīvaschap verschijnt; *āropād*: wegens oplegging; *brahmatvaṁ*: (het is) van de natuur van Brahman; *tu*: maar; *svabhāvataḥ*: op natuurlijke wijze.

**33. Begrenzing² is denkbeeldig,
Maar wat begrensd schijnt is werkelijk³.
Het jīvaschap⁴ (van het Zelf) ontstaat door opleggingen,
Maar het heeft, vanzelfsprekend, de aard van Brahman.**

¹ Het gekende of geziene, zie Brahmajñānāvalīmālā vers 20.

² Zoals goud in vele vormen schijnt als sieraden en klei als potten enz. zo ook schijnt het vormloze Zelf als een individu door identificatie met verscheidene kenmerken zoals man, vrouw, vader, moeder, bakker enz.

³ Zoals goud in sieraden, klei in potten en het Zelf in het individu, of jīva.

⁴ Het zich als een individu voordoen van het Zelf vindt zijn oorzaak in identificatie met opleggingen als gevolg van onwetendheid of het vergeten zijn van zijn ware aard.

Dat de Vedische verklaringen betrekking hebben op de eenzelvigheid van Brahman met de *pāramārthika jīva* en niet met de illusoire *vyāvahārika jīva* en *pratibhāsika jīva* wordt in de volgende vers gesteld.

अवच्छिन्नस्य जीवस्य पुर्णेन ब्रह्मणैकताम् ।
तत्त्वमस्यादिवाक्यानि जगुर्नेतरजीवयोः ॥ ३४ ॥

avacchinnasya jīvasya purnena brahmaṇaikatām |
tattvamasyādivākyaṇi jagurnetarajīvayoḥ ||34||

avacchinnasya jīvasya: van de begrensde, [afgescheiden] jīva; *purnena brahmaṇa*: met Brahman die zonder delen is; *ekatām*: eenzelvigheid, gelijkheid; *tattvamasyādivākyaṇi*: [Vedische] verklaringen zoals 'Dat zijt Gij'; *jaguḥ*: verklaren; *na*: niet; *etarajīvayoḥ*: met de twee andere jīvas.

**34. Vedische verklaringen zoals 'Dat zijt Gij' verklaren
De eenzelvigheid van de ondeelbare Brahman met de jīva¹,
Maar niet in de betekenis
Van de andere twee jīva's².**

¹ *Pāramārthika jīva*

² *Vyāvahārika jīva* en *pratibhāsika jīva*.

Dat het verschijnsel van de denkbeeldige jīva¹ het gevolg is van de begrenzendende kenmerken die op Brahman gelegd worden, wordt in het volgende vers gezegd.

ब्रह्मण्यवस्थिकता माया विक्षेपावृतिरुपिणी ।

आवृत्याखण्डतां पस्मिन् जगज्जीवौ प्रकल्पयेत् ॥ ३५ ॥

brahmaṇyavasthikatā māyā vikṣepāvṛtirupiṇī |

āvṛtyākhaṇḍatām tasmin jagajjīvau prakalpayet ||35||

brahmaṇa: in Brahman; *avasthikatā*: rust; *māyā*: *māyā*, illusie; *vikṣepāvṛtirupiṇī*: gekenmerkt door projectie (*vikṣepa*) en versluiering (*avṛta*); *āvṛtya*: versluierd hebbend; *akhaṇḍatām*: onzichtbare aard; *tasmin*: in (Brahman); *jagajjīvau*: zowel de wereld als de jīva; *prakalpayet*: verbeeldt.

35. In Brahman vindt māyā zijn kracht

Van versluiering en projectie².

Het versluiert Brahman en doet Hem verschijnen

Als de wereld en het belichaamd wezen (jīva).

¹ *Vyāvahārika jīva* en *prātibhāsika jīva*

² *Avṛtiśakti* en *vikṣepaśakti*, zie Vivekacūḍāmaṇi 108-110 en 113-115.

Het volgende vers legt uit hoe het individu (de jīva) en de wereld tot stand komen.

जिवो धीस्थश्चिदभासो भवेद्भोक्ता हि कर्मकृत्।
भोग्यरुपमिदं सर्वं जगत् स्याद्भूतभौतिकम् ॥ ३६ ॥

*jivo dhīsthaścidābhāso bhavedbhoktā hi karmakṛt |
bhogyarupamidaṁ sarvaṁ jagat syādbhūtabhautikam ||36||*

jivo: jīva; *dhīsthaḥ*: in de buddhi; *cidabhāsaḥ*: bedrieglijke voorstelling van bewustzijn; *bhaved*: wordt; *bhoktā*: alsmede; *hi*: omdat (of daarom); *karmakṛt*: de doener; *bhogyarupaṁ*: van de aard van de plezierobjecten; *idaṁ sarvaṁ*: al (deze); *jagat*: universum; *syād*: wordt genoemd; *bhūtabhautikam*: bestaande uit objecten.

**36. Wanneer bewustzijn door het misleide intellect¹ handelt
En de gevolgen daarvan ondergaat, heet het jīva.
En dit alles, bestaande uit de elementen² en hun voortbrengsels,
Die als ervaringsobjecten dienen, wordt wereld genoemd.**

¹ Buddhi. Intellect is de weerspiegeling van bewustzijn en heeft het vermogen tot kennen. In zijn zuivere vorm manifesteert het zich als de getuige. Wanneer het zich met de bedekkingen (*upādhi's of māyā*) identificeert verbeeldt het zich de doener te zijn. De bedekkingen vormen de geest. De weerspiegeling van het intellect op de geest is de jīva, die zich met de geest identificeert, zoals een reflectie op een spiegel de vorm van de spiegel aanneemt.

² Subtiel en grofstoffelijk.

Alleen in de staat van zelfvergetelheid bestaan jīva en de wereld als gevolg van māyā.

अनादिकालमारभ्य मोक्षात् पूर्वमिदं द्वयम्।
व्यवहारे स्थितं तस्मादुभयं व्यावहारिकं ॥ ३७ ॥

*anādikālamārabhya mokṣāt pūrvamidaṁ dvayam |
vyavahāre sthitaṁ tasmādubhayaṁ vyāvahārikaṁ ||37||*

anādikālamārabhya: sinds beginloze tijden; *mokṣāt pūrvam*: tot men bevrijding verwerkelijk; *idaṁ dvayam*: deze twee; *vyāvahāre sthitaṁ*: hebben slechts empirisch (praktisch, ervaarbaar) bestaan; *tasmāt*: daarom; *ubhayaṁ*: beiden; *vyāvahārikaṁ*: van empirische (handelende in wakende staat) aard.

**37. Deze twee¹, hebben sinds beginloze tijden
Alleen een empirisch² bestaan
Dat voort duurt tot de realisatie van bevrijding³.
Daarom worden ze empirisch genoemd.**

¹ Jīva (individu) en jagat (wereld)

² Op ervaring gebaseerd (*vyāvahārika*). De jīva en de wereld zijn noch werkelijk noch onwerkelijk. Maar omdat hun bestaan door ervaring gekend wordt, worden ze van empirische aard genoemd (*vyāvahārika*). Zie ook de toelichting in voetnoot van vers 16.

³ Ophouden van alle verbeeldingen.

In het volgende vers wordt de droomstaat besproken. Door het vergeten (bedekken) van de werkelijke aard van het Zelf (onwetendheid) wordt er een persoonlijke entiteit (jīva) en een wereld gecreëerd.

चिदाभासस्थिता निद्रा विक्षेपावृतिरुपिणी ।
आवृत्य जीवजगतो पूर्वे नूले तु कल्पयेत् ॥ ३८ ॥

cidābhāsasthitā nidrā vikṣepāvṛtirupiṇī |
āvratya jīvajagato pūrve nūle tu kalpayet ||38||

cidābhāsasthitā: verkeerde voorstelling in samengang met bewustzijn; *nidrā*: slaap; *vikṣepāvṛtirupiṇī*: van de aard van versluiering en projectie; *āvratya*: versluiering; *jīvajagataḥ*: jiva en de wereld; *pūrve*: eerst; *nūle*: nieuw; *tu*: maar; *kalpayet*: verbeeldt.

**38. Slaap, in samenhang met de misleide voorstelling¹ in bewustzijn
Is van de aard van versluiering en projectie.
Hij bedekt eerst het persoonlijke zelf² en de kenbare wereld,
En dan verbeeldt hij ze in dromen opnieuw.**

¹ Māyā, door *buddhi*, of intellect.

² Jīva, het individu.

Het volgende vers stelt dat dromen op zichzelf bestaan en geen continuïteit hebben. Ze kunnen daarom niet werkelijk zijn.

प्रतीतिकाल एवैते स्थितत्वात् प्रातिभसिकके।
न हि स्वप्नप्रबुद्धस्य पुनः स्वप्ने स्थितिस्तयोः ॥ ३९ ॥

pratītikāla evaite sthitatvāt prātibhasikake |
na hi svapṇaprabuddhasya punaḥ svapne sthitistayoḥ ||39||

pratītikāla evaite sthitatvāt: deze twee vanwege hun bestaan alleen tijdens [droom] ervaring; *prātibhasikake*: illusoir; *na*: niet; *hi*: omdat; *svapṇaprabuddhasya*: voor de van slaap ontwaakte; *punaḥ*: weer; *svapne*: in [nieuwe] droom; *sthiṭi*: bestaan.

39. Deze twee¹ zijn verbeeldingen;

Zij bestaan alleen tijdens droomervaring.

Want niemand ziet na het ontwaken uit een droom

Ze weer wanneer hij opnieuw droomt².

¹ De waarnemende jīva en de waargenomen wereld.

² Droomervaringen hebben geen continuïteit omdat ze onwerkelijk zijn.

Nu wordt het onderscheid tussen de jīva's in de wakende en in de droomstaat uitgelegd.

प्रातिभासिकजीवो यस्तज्जगत् प्रतिभासिकम्।
वास्तवं मन्यतेऽन्यस्तु मिथ्येति व्यावहारिकः ॥ ४० ॥

prātibhāsikajīvo yastajjagat pratibhāsikam |
vāstavaṁ manyate'nyastu mithyeti vyāvahārikah ||40||

prātibhāsikah: illusoire, dromende (als verbeeld in droom); *jīva*: jīva; *jah*: wie (is); *tat*: dat; *jagat*: wereld; *pratibhāsikam*: illusoir (waargenomen in droom); *vāstavaṁ*: werkelijk; *manyate*: denkt; *tu*: maar; *mithyeti*: onwerkelijk; *vyāvahārikah*: van empirische aard.

40. De *prātibhāsika jīva*¹ beschouwt,
De droomwereld als werkelijk.
De *vyāvahārika jīva*² echter
Beschouwt die wereld³ als onwerkelijk.

¹ De jīva in de droomstaat.

² De jīva in de wakende staat.

³ De droomwereld

Vervolgens wordt het onderscheid tussen de jīva in de wakende staat en de werkelijke jīva uitgelegd.

व्यावहारिकजीवो यस्तज्जगद्व्यावहारिकम् ।
सत्यं प्रतयेति मिथ्येति मन्येति पारमार्थिकः ॥४१॥

*vyāvahārikajīvo yastajjagadvyāvahārikam |
satyaṁ pratyeti mithyeti manyeti pāramārthikaḥ ||41||*

vyāvahārika: wakende, empirische, handelende; *jīvaḥ*: jīva, individu; *yaḥ*: wie; *saḥ*: hij; *tat*: dat; *jagat*: wereld; *vyāvahārikam*: wakende, empirische; *satyaṁ*: werkelijk; *pratyeti*: ziet; *mithya iti*: onwerkelijk; *manyeti*: denkt, ziet als, beschouwt; *pāramārthikaḥ*: de werkelijke (jīva);

**41. De *vyāvahārika jīva*¹ ziet deze wereld
[In wakende staat] als werkelijk.
Maar de *pāramārthika jīva*²
Weet dat het onwerkelijk is.**

¹ De jīva in de wakende staat.

² De werkelijke, of non-duale, jīva.

In het volgende vers wordt gesteld dat alleen de werkelijke (non-duale) *pāramārthika* jīva die de staat van dualiteit van *vyāvahārika* jīva is ontstegen zijn eenzelveigheid met Brahman kent, zoals dat in de *mahāvākya*'s is uitgelegd.

पारमार्थिकजीवस्तु ब्रह्मैक्यं पारमार्थिकम् ।

प्रत्येति वीक्षते नान्यद्वीक्षते त्वनृतात्मणा ॥ ४२ ॥

*pāramārthikajīvastu brahmaikyam pāramārthikam |
pratyeti vīkṣate nānyadvīkṣate tvanṛtātmanā ||42||*

pāramārthikajīvaḥ: de werkelijke jīva; *tu*: maar; *brahmaikyam*: eenzelveigheid (gelijkheid) met Brahman; *pāramārthikam*: werkelijk; *pratyeti*: weet; *vīkṣate*: ziet; *na*: niet; *anyat*: andere; *vīkṣate*: ziet; *tu*: maar; *anṛtātmanā*: als onwerkelijk.

- 42. Alleen de *pāramārthika* jīva¹ weet dat
Zijn eenzelveigheid met Brahman werkelijk is.
Hij ziet geen ander², en weet
Als hij een ander ziet dat het onwerkelijk is³.**

¹ De werkelijke, of non-duale, jīva.

² *Chandogya Up. VII, 24, 1*: ‘Waar men niets anders ziet, niets anders hoort, niets anders weet, dat is het oneindige. Waar men iets anders ziet, dat is het eindige. Waarlijk, het oneindige is hetzelfde als het onsterfelijke en het eindige is hetzelfde als het sterfelijke.’

³ Zie *Upadeśa Sāhasrī* vers 18.120: Het ego dat doordrongen wordt met de reflectie van bewustzijn wordt de kenner of de doener van de handeling van kennen genoemd. Hij die zichzelf (de getuige) kent als verschillend van deze drie (de doener, het object en het instrument) is de (werkelijke) kenner van het Zelf.

In de volgende twee verzen wordt gezegd dat eigenheden van iets in al zijn verschijningsvormen dezelfde zijn; zoals de eigenheden van water ook in de golven en de schuimkoppen aanwezig zijn, zo zijn ook de eigenheden van het Zelf (*sat-cit-ānanda*) in alle verschijningsvormen van de jīva aanwezig zijn.

माधुर्यद्रवशैत्यानि नीरधर्मास्तरङ्गके।

अनुगम्याथ तन्निष्ठे फेनेऽप्यनुगता यथा ॥ ४३ ॥

साक्षिस्थाः सच्चिदानन्दाः सम्बन्धाद्यावहारिके।

तद्वारेणानुगच्छन्ति तथैव प्रातिभासिके ॥ ४४ ॥

mādhuryadravaśaityāni nīradharmāstaraṅgake |
anugamyātha tanniṣṭhe phene'pyanugatā yathā ||43||

sākṣisthāḥ saccidānandāḥ sambanghādvyaāvahārike |
taddvāreṇānugacchanti tathaiva prātibhāsike ||44||

mādhuryadravaśaityāni: zoetheid, vloeibaarheid en kilte; *nīradharmāḥ*: eigenheden van water; *taraṅgake*: in de golf; *anugamya*: eigen zijn aan; *tanniṣṭhe phene*: in het schuim waarvan hij (de golf) de bestaansgrond is;

sākṣisthāḥ: de (inherente) eigenheden van de getuige; *saccidānandāḥ*: Bestaan, Bewustzijn en Gelukzaligheid; *sambanghāt*: vanwege de relatie; *vyāvahārike*: in de vyavaharika (empirische, wakende) (jīva); *anugacchanti*: neemt de eigenheden over; *taddvāreṇa*: door hem; *prātibhāsike*: pratibhāsika (jīva); *yatha eva*: op dezelfde wijze (neemt de eigenheden over).

43-44. Op dezelfde wijze als de eigenheden van water

Zoals zoetheid, vloeibaarheid en kilte

Ook in de golven zitten en dan ook

In het schuim waar de golven de bestaansgrond van zijn,

Zo ook dringen Bestaan, Bewustzijn en Gelukzaligheid

Die de natuurlijke eigenheden van de getuige zijn

Schijnbaar door in de wakende jīva

En door deze ook in de dromende jīva.

Met het oplossen van de opgelegde verschijningsvormen in de bestaansgrond blijven de eigenheden van de verschijningsvormen in de bestaansgrond voortbestaan.

लये फेनस्य तद्धर्मा द्रवाद्याः स्युस्तरङ्गके ।
तस्यापि विलये नीरे तिष्ठन्त्येते यथा पुरा ॥ ४५ ॥

laye phenasya taddharmā drvādyāḥ syustaraṅgake |
tasyāpi vilaye nīre tiṣṭhantyeete yathā purā ||45||

phenasya laye: met de verdwijning van het schuim; *taddharmā*: zijn eigenschappen; *dravārmāḥ*: zoals vloeibaarheid enz.; *syuḥ taraṅgake*: in de golf bestaat; *tasyāpi vilaye*: ook met zijn verdwijning; *nīre*: in het water; *eti*: deze; *yathā purā*: zoals eerder; *tiṣṭhantyeete*: bestaat.

**45. Met de oplossing van het schuim in de golf
Blijven zijn eigenheden¹ in de golf voortbestaan.
Zo ook blijven met de oplossing van de golf,
Deze eigenheden in het water voortbestaan.**

¹ Zoals vloeibaarheid enz.

De in vers 45 uitgelegde feiten gelden eveneens voor de verschijningsvormen van de jīva.

प्रातिभासिकजीवस्य लये स्युर्व्यावहारिके ।

तल्लये सच्चिदानन्दाः पर्यवस्यन्ति साक्षिणि ॥ ४६ ॥

prātibhāsikajīvasya laye syurvyāvahārike |

tallaye saccidānandāḥ paryavasyanti sākṣiṇi ||46||

prātibhāsika jīvasya laye: met de verdwijning van de dromende jīva; *syu*: bestaat; *vyavahārike*; in de wakende jīva; *tallaye*: met de verdwijning daarvan; *saccidānandāḥ*: de eigenheden bestaan, bewustzijn en gelukzaligheid; *paryavasyanti*: lossen op; *sākṣiṇi*: in de getuige.

46. Met de oplossing van de *prātibhāsika jīva* in de *vyāvahārika jīva*
 Blijven zijn eigenheden¹ in de *vyāvahārika jīva* voortbestaan.
 Zo ook blijven met de oplossing van de *vyāvahārika jīva*
 In de getuige², zijn eigenheden in de getuige voortbestaan.

* * *

¹ Bestaan, Bewustzijn en Gelukzaligheid

² *Pāramārthika jīva*.

Dr̥g Dr̥śya Viveka verses 32-46

English translation by Swami Nikhilananda

32. There are three conceptions of Jiva (Consciousness), namely, as that limited (by) prana etc., as that presented (in the mind) and the third one Consciousness as imagined in dream (to have assumed the forms of man etc.)

33. Limitation is illusory but that which appears to be limited is real. The Jivahood (of the Self) is due to the superimposition of the illusory attributes. But really it has the nature of Brahman.

34. Such Vedic statements¹ as "That Thou Art" etc. declare the identity of partless Brahman with the Jiva who appears as such from the standpoint of the 'Theory of limitation'. But it does not agree with the other two views (of Jiva).

35. Maya which has the double forces of projection and concealment veils the single and indivisible Brahman and in that Brahman creates the world and the individuals.

36. It is because the fallacious presentation of Consciousness located in the Buddhi performs various actions and enjoys their results, therefore it is called Jiva. And all this, consisting of the elements and their products which are of the nature of the objects of enjoyment, is called Jagat (universe).

37. These two, dating from time without beginning, have (only) empirical existence and exist till one attains liberation. Therefore both are called empirical.

38. Sleep, said to be associated with Consciousness wrongly presented (in the mind) and of the nature of concealment and projection, at first covers the (empirical) individual self and the cognized universe, but then imagines them (in dream) afresh.

39. These two objects (namely, the perceiving self and the perceived world) are illusory on account of their having existed only during the period of (dream) experience. It is because no one after waking up from dream sees those objects when one dreams again.

40. He who is the illusory Jiva thinks the illusory world as real but the empirical Jiva thinks (that world) as unreal.

41. He who is the empirical Jiva sees this empirical world as real. But the real Jiva knows it to be unreal.

42. But the Paramarthika Jiva knows its identity with, Brahman to be (alone) real. He does not see the other, (if he sees the other) he knows it to be illusory.

43-44. As such characteristics of water as sweetness, fluidity and coldness appear to inhere in the waves, and then also in the foams of which the waves are the substratum, so also Existence, Consciousness and Bliss which are the (natural characteristics of Sakshin) appear to inhere in the Vyavaharika Jiva on account of its relation (with Sakshin) and through it similarly inhere in the Pratibhasika Jiva.

45. With the disappearance of the foam (in the wave), its characteristics such as fluidity etc. merge in the wave; again with the disappearance of the wave in the water, these characteristics merge, as before, in the water.

46. With the disappearance of the Pratibhasika Jiva (in the Vyavaharika Jiva) Existence, Consciousness and Bliss (which are its characteristics) merge in the Vyavaharika Jiva. When that also disappears (in Sakshin) these characteristics (finally) merge in Sakshin.